

Wojciech WALAT

Uniwersytet Rzeszowski, Polska

Edukacja architektoniczna w przedszkolu – zarys problematyki

Wprowadzenie

Otwierając drzwi, dostrzegamy klamkę, jej kształt, kolor i nie zdajemy sobie sprawy z tego, że jest to niewielki element wielkiej architektury. Widziane przez nas przedmioty traktujemy jako coś oczywistego. Dlatego też, aby zrozumieć, czym jest architektura, należy wznieść się ponad ziemię, aby można było spojrzeć na świat z innej perspektywy.

Zobaczmy wtedy, że nie zawsze to co nas otacza jest estetyczne. Wystarczy rozejrzeć się wokół, by dostrzec brzydotę i przypadkowość w tworzeniu rozwiązań przestrzennych, wobec którego większość przechodzi obojętnie. Czy brak wyczucia estetyki to wada Polaków, czy tylko brak wyobraźni polegający na niezwracaniu uwagi na to, co nas otacza, czyli niski poziom tak zwanej kultury przestrzeni. Aby osiągnąć poprawę postrzegania tego, co nas otacza, konieczne jest wprowadzenie edukacji architektonicznej i to nie tylko ludzi dorosłych, ale przede wszystkim dzieci.

Edukacja architektoniczna jest podstawowym elementem w życiu i nauce każdego dziecka. Nie jest ona jednak rozwinięta w sposób zadowalający. To ona sprawia, że dziecko kreuje swój własny niepowtarzalny świat, który odzwierciedla się w jego radosnym i chętnym podejściu do życia. Sama zabawa jest nie tylko beztrudnym spędzaniem czasu, ale również podstawą do edukacji dziecka przedszkolnego. Dzięki niej przedszkolak ma możliwość ciekawego spędzania czasu, uczy się odróżniać świat fikcyjny od rzeczywistego, rozbudza zainteresowania, zdolności manualne oraz rozwija wyobraźnię przestrzenną, która jako jedna z wielu wpływa na jego rozwój. Oprócz edukacyjnych funkcji zabawa architektoniczna nie polega tylko i wyłącznie na zabawie klockami, lalkami czy innymi zestawami konstrukcyjnymi, lecz na wprowadzaniu dziecka w świat zewnętrzny, rozbudzając w nim chęć poznania przestrzennego, zwracając przy tym uwagę na piękno i różnorodność architektury. Dzięki zabawie dzieci rozwijają umiejętność logicznego myślenia, wyobraźnię przestrzenną, pomysłowość, a tym samym wzbogacają swoje poczucie estetyki, zdolność krytycznej oceny tego, co znajduje się w ich najbliższym otoczeniu. Zabawa i zabawki także pozwalają dziecku poznać dziedzictwo kulturowe oraz historię danego regionu.

Pomagają także tworzyć własne projekty, które w znaczny sposób wpływają na rozwój samodzielnego myślenia oraz zdobycia własnych, nowych doświadczeń.

Architektura przeznaczona dla dzieci powinna być nie tylko funkcjonalna, solidnie wykonana, ale i estetyczna. Placówki oświatowe finansowane są z pieniędzy samorządów czyli z pieniędzy publicznych, dlatego też wymagania dotyczące wykonania obiektów powinny być bardzo wysokie.

1. Wyjaśnienia terminologiczne

Pojawienie się pojęcia „architektury” trudno jest umiejscowić w czasie, ponieważ była odzwierciedleniem „przemian zachodzących w życiu społeczeństw” [Encyklopedia... 2009: 90], ale już w okresie antyku przyjęła swój konkretny kształt. Słowo architektura wywodzi się z łaciny (*architektura*) oraz greki (*architectu*), oznaczając w połączeniu słowa *archi* – szef i *tekon* – stolarz, świat budowy. Z czasem nabrało ono nowego znaczenia – przez co w dzisiejszych czasach termin ten symbolizuje sztukę. Posługując się określeniem encyklopedycznym, można powiedzieć, że architektura to „sztuka tworzenia ładu w otoczeniu w celu dostosowania go do zaspokajania wielorakich fizycznych, materialnych i kulturowych potrzeb ludzi przez planową przemianę naturalnego środowiska oraz budowanie form i wydzielanie przestrzeni o różnym przeznaczeniu” [tamże] oraz „we współczesnym rozumieniu architektura jest dyscypliną organizującą i kształtującą przestrzeń w realnych formach niezbędnych do zaspokojenia materialnych i duchowych potrzeb człowieka” [tamże: 93]. Inna z kolei definicja wskazuje, że architekturę jako sztukę „uważa się za coś więcej niż samo budownictwo” [French 1999: 10]. Z kolei o edukacji mówi się, że jest to ogół procesów i zabiegów oświatowych i wychowawczych, których celem jest rozwinięcie systemu wiedzy i umiejętności wychowanka, a także rozwinięcie jego osobowości stosownie do uznanych w danym społeczeństwie wartości ideału wychowawczego.

Dla celów niniejszego opracowania najbardziej użyteczna będzie definicja mówiąca, że „edukacja architektoniczna” to ogół oddziaływań międzygeneracyjnych służących formowaniu się całokształtu zdolności życiowych człowieka, pozwalających uwewnętrznić wartości fizyczne, poznawcze, estetyczne, moralne i religijne architektury, czyli czyniące z człowieka istotę dojrzałą, świadomie realizującą się w danej kulturze organizowania i kształtowania przestrzeni, zdolną do konstruktywnej krytyki i refleksyjnej afirmacji otaczającej go architektury [Leksykon... 2000: 54].

2. Przyswajanie przestrzeni

Przestrzeń jest pojęciem bardzo złożonym. Utożsamiana jest nie tylko z otoczeniem, z materią fizyczną, lecz także „stanowi rezultat pracy i podziału pracy i w tym sensie jest miejscem ludzi oraz wyprodukowanych przez nich przedmiotów, rzeczy, które je zajmują” [Jałowiecki, Szczepański 2009: 314]. Można ją

także rozumieć, iż jest „wytworem jak inne przedmioty lub sumą przedmiotów, rzeczą lub zbiorem rzeczy, towarem lub zespołem towarów” [tamże].

Jeszcze w czasach preindustrialnych pojęcie „przestrzeni” stosowano równoległe do egzystencji człowieka, który jako istnienie był tylko częścią całości natury. Wraz z biegnącym postępem pogląd ten uległ znacznej modyfikacji, mianowicie zaczęto nawiązywać do celów gospodarczych. Zaspokajało to materialne podejście człowieka do życia, lecz zaburzyło jego istnienie. By wyrównać te proporcje, człowiek musi zdawać sobie sprawę, jak przebiegają stosunki przestrzenne, w jakiej przestrzeni chciałby funkcjonować. „Postrzeganie przestrzeni jest złożonym procesem psychologicznym, który opiera się na schematach przestrzennych, czyli na doświadczeniach, jakie mamy z różnymi rzeczami” [tamże: 316]. Odmienne znaczenie przedstawione zostało przez F. Znanieckiego, wg którego przestrzeń „jest składnikiem jakiegoś nie przestrzennego systemu wartości, w odniesieniu do którego posiada swoistą treść i znaczenie. Może to być system religijny, techniczno-wytwórczy, ekonomiczny i społeczny” [tamże: 318].

Elementami warunkującymi przyswajanie przestrzeni są:

- a) wiek – przestrzeń w wieku niemowlęcym ograniczona jest jedynie do łóżeczka, wraz z następującym rozwojem obszar ten ulega rozszerzeniu, by następnie zawęzić się w latach emerytalnych;
- b) płeć – z powodu odmienności płciowej człowieka przestrzeń inaczej może być odbierana przez kobietę, a inaczej przez mężczyznę;
- c) zmysły, narządy ruchu – biologiczne funkcje życiowe wpływają na zdolność odmiennej asymilacji przestrzeni;
- d) samopoczucie – przestrzeń inaczej jest odbierana przez człowieka, jeżeli posiada promienny nastrój, odmiennie natomiast jest postrzegana, gdy czujemy się źle.

Asymilacja przestrzeni jest zróżnicowana ze względu na cechy samej przestrzeni. Do najważniejszych czynników możemy zaliczyć:

- a) swobodę zachowań – zawiera się w prawie niekontrolowania przez osoby zewnętrzne oraz całe społeczeństwo – każdy człowiek ma prawo do posiadania prywatnej przestrzeni, w której funkcjonuje bez kurateli innych jednostek;
- b) wygodę – ważne jest, aby aranżacja przestrzeni była zgodna z naszym poczuciem stylu oraz by była praktyczna – złe zaprojektowanie i rozmieszczenie w obszarze, w którym funkcjonujemy, skutkuje minimalnym stopniem przyswojenia tejże przestrzeni;
- c) ład – definicje ładu zawartego w przestrzeni wprowadził Z. Pióro, według niego „charakteryzuje się on logiką przestrzenną, czyli funkcjonalnością w rozmieszczaniu elementów struktury; przestrzenną czytelnością, jasnością układu oraz właściwościami wywoływania wyraźnych obrazów przestrzennych w umysłach użytkowników; walorów środowiska przyrodniczego [...] powabem otoczenia” [tamże: 358].

Opisane powyżej elementy stałe ładu ukazują, jak ważne jest zachowanie porządku w kreowaniu przestrzeni. Możemy do niego zaliczyć prostotę orientacji, a także tworzenie obrazów. Aby przestrzeń była przystępna dla otoczenia, musi być odpowiednio kształtowana, tzn. wymaga oznaczenia kierunków (przedni, tylny, centralny).

Przyswajanie przestrzeni, bez względu na to, jakie czynniki ją różnicują, jest konieczne do prawidłowego funkcjonowania organizmu człowieka. Nie może on egzystować w przestrzeni, której nie zna, która jest mu w każdym calu obca, która nie jest przystosowana do jego potrzeb, ani w takiej, której nie rozumie [tamże: 314–360].

3. Znaczenie otoczenia w wychowaniu

Zagospodarowanie przestrzeni jest bardzo istotnym czynnikiem, który wpływa na efekty nauczania. Wyposażenie wnętrza, adaptacja ogrodu czy podwórka na plac zabaw pozwala dziecku na zaspokojenie jego potrzeb. W procesie nauczania dzieci wykorzystują miejsce, w jakim się znajdują. Ma to ogromny wpływ na istnienie dziecka w różnych grupach społecznych, na tworzenie dodatniej atmosfery w miejscu gdzie przebywa, a także na możliwości uczenia się otaczającego go świata. Dziecko, które ma możliwość samodzielnego działania i rozwoju, kształtuje swoją własną, indywidualną oraz niepowtarzalną osobowość, rozwija umiejętności oraz odkrywa nowe zainteresowania, zdobywając przy tym wiedzę niezbędną do dalszego rozwoju. Wszystko to, co otacza małą istotę – zabawki, kolory, faktura pomieszczeń, ich kształt i wielkość – może w dodatni, lecz także w pejoratywny sposób wpływać na kształtowanie sfery psychologicznej.

Organizowanie wnętrza przedszkolnego musi być zaprojektowane w taki sposób, aby dziecko było w stanie w nim funkcjonować.

Dobrym rozwiązaniem są pomieszczenia z wydzielonymi wnękami, kącikami, ponieważ maluchy uwielbiają bawić się w niskich, ciasnych wnętrzach, które poza tym, że stanowią ucieleśnienie marzeń dziecka, mają walory wychowawcze.

Spełniają jego podstawowe potrzeby, uprzyjemniają kontakty międzyludzkie, pogłębiają zdolności manualne oraz sprawność fizyczną, ponadto rozwijają zręczność językową.

Potrzeba posiadania własnego kąta wytwarza się już wraz z narodzinami człowieka. W takim „znajomym” otoczeniu dziecko ma poczucie psychicznego komfortu i bezpieczeństwa. Dysponowanie kącikiem wiąże ze sobą wiele obowiązków nakładanych jednakowo na nauczyciela i uczniów. Zasadnicze znaczenie ma rozmieszczenie zabawek, tak aby nie szkodziły innym dzieciom, czyli powinny być umieszczane tuż po zabawie na miejscu ich przeznaczenia. Posiadając miejsce spełniające powyższe wymogi, można je w sposób kontrolowany, lecz także w pewnym stopniu dowolny, zmieniać, przesuwać, komponować, dokładać nowe przedmioty i usuwać zbędne po to, aby nadać kącikowi nowy,

choć nie mniej istotny wygląd. W takiej sytuacji maluch czuje się panem otoczenia, w którym przebywa. Kluczową rolę w organizowaniu własnego otoczenia odgrywa właśnie swoboda działania, która pozwala na prawidłowy rozwój człowieka, np. poprzez wpływanie na samopoczucie. Natomiast jednym ze szkodliwych czynników ingerujących w ogólny rozwój człowieka staje się ciągłość przebywania pod ścisłym rygiem, ujemnie na ten rozwój wpływa też hamowanie inwencji twórczej dziecka. Potrzeba posiadania swojego kącika ma niebagatelny wpływ na rozwój, a przede wszystkim na zdrowie psychiczne dziecka.

Nawiązując do piękna estetycznego, można powiedzieć, że dzięki posiadaniu kącika dziecko uczy się wrażliwości na otaczające go piękno, stara się zaspokajać swoje potrzeby wrażeń poprzez zbieranie wielorakich ozdób, niekiedy niespełniających wymagań gustu innych osób. Mogą to być koraliki, kasztany, samochodziki, kamienie, muszelmki, pudełka, robaki itp. Z czasem dzieci zmieniają swoje pojęcie smaku i starają się, aby ich otoczenie było bardziej przyjazne nie tylko dla nich samych, ale również dla całego środowiska.

Kolejnym przywilejem związanym z posiadaniem kącików jest zmniejszenie nieporządku. Poprzez segregowanie przyborów szkolnych i zabawek dziecko uczy się porządkować rzeczy wcześniej używane. Niestety, z powodu ograniczeń przestrzennych w salach przedszkolnych niewykonalne jest umieszczenie wszystkich typów kącików. Dlatego też wybiera się projekt najbardziej atrakcyjny, możliwy do zrealizowania.

Przykładem może być kącik astronomiczny. Przyrządy w takiej sali mogą być bardzo kosztowne, a ich rozmiary mogą niekiedy odbiegać od wielkości klasy, zatem można skorzystać z różnych zamienników czy nawet miniatur.

Kącik muzyczny, jak i sama muzyka, odgrywa w życiu człowieka istotną rolę wychowawczą. Wpływa między innymi na rozwój emocjonalny i etyczny dziecka, przyczynia się do wyciszenia pobudzonego organizmu, stymulując zaś działa w razie zbytnej apatii. Dodatkowo w relatywny sposób przyczynia się do odreagowania napięcia emocjonalnego, a nawet wspiera koncentrację uwagi. Jedną z dziedzin terapii dzieci upośledzonych i chorych jest właśnie muzyka (muzykoterapia). Dlatego tak ważne jest, aby sale przedszkolne posiadały kącik muzyczny. Może być on wyposażony w najrozmaitsze instrumenty, tj.: grzechotki, kołatki, bębenek, pianino, dzwonki chromatyczne, diatoniczne, trójkąt, flet. Oprócz tego salę można wyposażyć w laptopy, magnetofony, sprzęt AGD, płyty CD zawierające muzykę z innych obszarów świata.

„Nie ma lepszej zabawy niż wyścigi samochodowe” – powie każde dziecko. W kąciku samochodowym całymi dniami, z pełnym poświęceniem budują drogi, mosty po to, aby móc po nich jeździć autami. Większość chłopców w wieku przedszkolnym chciałoby zostać w przyszłości strażakiem albo policjantem. Dlatego też największą radość przynoszą wozy strażackie i policyjne. Poprzez taki kącik i taką zabawę dzieci uczą się właściwego postępowania na drodze, niekiedy poznają podstawowe znaki drogowe, a nawet inicjują między sobą wypadki i sposoby udzielania

pomocy. W takich kąciakach możemy znaleźć takie pojazdy, jak: traktory, tiry, lawety, policję i straż, karetkę, garaże mechaniczne oraz auta.

Lalka i miś są bezkonkurencyjnymi zabawkami zarówno dla dziewczynek, jak i chłopców. Pluszaki w razie smutku służą jako przytulanki i powiernicy. Dziecko potrzebuje wyłakać się, opowiedzieć swoje historie osobie, która zawsze je wysłucha, w takich przypadkach są to właśnie zabawki. Kącik ten powinien być usytuowany blisko kuchenki, ponieważ dziewczynki często „gotują obiady” dla swoich pociech [Waszak-Nowak 2012].

Oprócz lalek, kuchenki powinny także mieścić się tam ubranka dla lalek, wózki spacerowe i głębokie, pieluchy, butelki, żelazka oraz deska do prasowania.

Warto podkreślić, że prócz kąciaków do zabaw, ważną rolę odgrywa kącik biblioteczny. Kampania „Cała Polska czyta dzieciom” inspirowa i rozbudza miłość do książek. Przedszkola powinny posiadać takie miejsca, ponieważ prócz powyższych cech czytelnictwo rozwija wyobraźnię i inspirowa do twórczej pracy. W kąciku bibliotecznym powinny znaleźć się przeróżne książki przeznaczone dla dzieci w wieku przedszkolnym.

Najbardziej spotykam kącikiem, choć cieszącym się ogromną popularnością wśród dzieci, jest kącik przebieranek. Wprowadza on młodego człowieka w świat magiczny. Innowacyjność posługiwania się materiałami, szalami, opaskami, okularami, torebkami, sukienkami wpływa na niepowtarzalny klimat zabawy oraz tego miejsca. Rozbudza to dziecięcą radość, zmusza do twórczego myślenia [tamże].

Zestawiając wszystkie te sekwencje pomieszczeń, można powiedzieć, że wytwarzają one unikatową atmosferę oraz wspierające uzupełnienie przestrzeni klasowej. Prezentacja sal wpływa na wspomnienia zostawione u dzieci po opuszczeniu przedszkola. Oprócz takich miejsc dzieci potrzebują również wielkich przestrzeni, aby były w stanie rozwijać swoje umiejętności w zakresie zabaw ruchowych i konstrukcyjnych, aby miały gdzie się wyszaleć.

Oczywiste jest, że zaaranżowanie sal dla dzieci należy do obowiązków wychowawcy, musi on zwracać uwagę na wyposażenie klas. Dla dziecka nie jest ważne samo otoczenie, lecz także przydatność sprzętów, jakie posiada sala. Każda z zabawek może zaspokoić potrzeby emocjonalne, społeczne dzieci, modeluje także ich wyobraźnię przestrzenną, poczucie bezpieczeństwa, a także pokazuje, w jaki sposób można spędzać aktywnie czas. Wszystkie te cechy oddziałują na chęć poznania nowych bodźców poprzez szukanie różnorodnych zabawek. Wiadomo, że dobór błahostek powinien być priorytetem w odnajdywaniu wartości edukacyjnych w różnych przedmiotach, ale powinien posiadać także walory estetyczne i rozwojowe. Przykładem takiego rozwiązania aranżacji przestrzeni jest przedszkole w Norwegii, gdzie ściany są ruchome, a wychowawcy mogą w sposób dowolny zmieniać wystrój sali, tak aby odpowiadał tematyce zajęć. Dzięki takim i podobnym rozwiązaniom dzieci uczą się kanonów piękna.

Ważne jest dobieranie formy przekazu wzorów, wiedzy w sposób adekwatny do rozwoju emocjonalnego, a także psychicznego dziecka. Osoby skupiające

się na uczeniu maluchów tego, co jest uważane za kanon piękna, powinny wyjść z inicjatywą nowych pomysłów przekazu artystycznego. Ideałem człowieka do naśladowania staje się osoba, która dba o ciekawe, ładne, spójne oraz pogodne otoczenie. Niejednokrotnie wydaje się nam, że nie jest istotne, w jakim otoczeniu, czy w zbyt jaskrawym, czy wręcz monotonnym, bawią się dzieci. Złotym środkiem dobierania kolorów do klas zajęciowych są barwy jasne i ciepłe, przez różne odcienie żółtego i różu. Kolory także pięknie współgrają z różnymi pomocami dydaktycznymi. Powinniśmy dlatego unikać nadmiernego chaosu w kolorach ścian, mebli i zbyt sztywnej struktury pomocy dydaktycznych.

4. Architektura przedszkoli na świecie

Przedszkole to teren, gdzie nauka i zabawa mają ogromne znaczenie, są one ze sobą połączone w nierozzerwalny sposób, ponieważ największe efekty nauczania uzyskuje się poprzez zabawę.

Niebanalną architekturą i designem może się poszczycić przedszkole położone w estońskim mieście Tartu. Przedszkole zostało zbudowane z surowego betonu oraz ze szkła. Projektanci w ten sposób chcieli uzyskać teren, w którym długie korytarze można zastąpić wielką przestrzenią. Parterowy budynek w kształcie gwiazdy z sześcioma nierównymi ramionami zajmował całą działkę przeznaczoną pod zabudowę.

Sale zajmują trzy z tych ramion, natomiast pozostałe pomieszczenia zajmuje administracja placówki, kuchnia z jadalnią oraz zaplecze socjalne.

Fot. 1. Przedszkole Lotte w mieście Tartu¹

¹ <http://www.kavakava.ee/> (06.2012).

W środku tego nietuzinkowego budynku można zobaczyć jak „w przecięciu ramion powstała wielka przestrzeń”², która stanowi centralne miejsce w przedszkolu, przez co stała się wielkim placem zabaw dla dzieci. Pomijając oryginalny wygląd zewnętrzny, przedszkole zaopatrzone jest w wiele efektywnych gadżetów, takich jak: zwisające z sufitu liny, sztuczne pagórki zrobione z miękkich wykładzin, które umożliwiają maluchom wspaniałą zabawę. W środku sali zostało umieszczone wgłębienie sięgające metr poniżej gruntu przypominające salę gimnastyczną, do której zostały doprowadzone schody i rampy, przez które dzieci oraz wychowawcy mogą dostać się do sali.

Fot. 2. Przedszkole Lotte w mieście Tartu³

Betonowe ściany z maleńkimi okienkami w kształcie trójkątów pomalowane są miłymi, wesołymi kolorami. Patrząc na budynek z dużej odległości, można pokusić się o stwierdzenie, że „okna przypominają konstelację gwiazd”⁴.

Inną zupełnie architekturę możemy zaobserwować w przedszkolu leżącym w centrum Murcji w Hiszpanii. Jego położenie jest dość niecodzienne, ponieważ zostało ono umieszczone w budynku usługowym. Budynek ten, zamiast normalnych betonowych ścian, miał sklepowe witryny, co można zaobserwować na zdjęciu nr 3.

² http://bryla.gazetadom.pl/bryla/1,85298,7438048,Tam_gdzie_dorastaja_nowoczesne_przedszkolaki.html (06.2012).

³ <http://www.kavakava.ee/> (06.2012).

⁴ http://bryla.gazetadom.pl/bryla/1,85298,7438048,Tam_gdzie_dorastaja_nowoczesne_przedszkolaki.html (06.2012).

Fot. 3. Przedszkole w Murcji⁵

W środku gigantyczna przestrzeń była wypełniona wszelkimi kolorami. Sufit został uformowany w kształt „kolebki, która opadała po bokach i zakrywała większą część witryn, został jedynie niewielki prześwit wysokości metra, wystarczający by na ulicę mogły wyglądać dzieci, natomiast za niski dla dorosłych. Białą kolebkę przebijają kolorowe świetliki, które tworzą ze szklaną dekoracją rząd barwnych prostokątów”⁶.

Fot. 4. Przedszkole w Murcji⁷

⁵ <http://bryla.gazetadom.pl/bryla/51,85298,7438048.html?i=9> (06.2012).

⁶ http://bryla.gazetadom.pl/bryla/1,85298,7438048,Tam_gdzie_dorastaja_nowoczesne_przedszkolaki.html (06.2012).

⁷ <http://bryla.gazetadom.pl/bryla/51,85298,7438048.html?i=13> (06.2012).

Zdjęcie umieszczone powyżej (fot. 4) ilustruje budynek, który w całości zbudowany jest z miękkich ścian, bez ostrych kątów. Tak wielka i otwarta przestrzeń służy nie tylko zabawie, lecz także nauce. W całej hali wyodrębniono tylko łazienkę, hol wraz z szatnią, pokój wypoczynkowy i kuchnię. Wszystkie te pomieszczenia przypominają bryły wstawione we wnętrzu budynku. Na ścianach tych sal podobizny kolorowych zwierzątek zastąpiono surrealistycznymi obrazkami namalowanymi na różnych fakturach materiału. Poprzez swoje nowoczesne podejście przedszkole to stanowi dla dzieci lekcję nowoczesnego pojęcia na architekturę.

W Norwegii dzieci są tak samo ważnymi osobami jak dorośli. System wychowania zabrania stosowania wobec nich kar cielesnych, a nawet krzyku. W przypadku jakichkolwiek nadużyć mają one możliwość skontaktowania się z rzecznikiem praw dziecka, który pomoże im w ich problemach. Rozmowy z dziećmi zostają zarejestrowane, a po analizie mogą zostać wykorzystane do programów pomocy.

Odwzorowaniem norweskiego wychowania było przedszkole, które powstało w Troms. Architektura budynku była charakterystyczna dla Skandynawii: prosta, minimalistyczna oraz drewniana zabudowa. Wiele ze ścian budynku skrywało tajemnice, które dzieci mogły odkrywać.

Fot. 5. Przedszkole w Troms⁸

Poza tym ściany dawały się w dowolny sposób przesuwać, ponieważ były ruchome. Choć elewację wykonano minimalistycznie, to akcent rozweselający stanowiły okienka oraz kolorowe plamy. Wchodząc do środka budynku, widziało się świat jakby wyjęty z bajki Disneya, który w przecudowny sposób pomagał dzieciom w ich rozwoju wyobraźni. Ideą całego budynku było zagospodarowa-

⁸ www.70n.no (06.2012).

nie miejsca w taki sposób, by umożliwić jego formowanie i wykorzystanie na wiele sposobów. Dlatego też pojawiły się ściany, do których do jednej z krawędzi był zamocowany zawias, a druga strona mogła się wtedy swobodnie przesuwać na kółkach. Przesuwające się ściany zmieniały w niewyobrażalny sposób wnętrze, tak aby wyobraźnia dzieci była cały czas pobudzana. Na ruchomych ścianach umieszczone zostały ponadto tablice, półki oraz okienka dla teatryku kukielkowego. Pomieszczenia są formowane w zależności od potrzeb lekcji.

Fot. 6. Przedszkole w Troms⁹

Fot. 7. Przedszkole w Troms¹⁰

⁹ www.70n.no (06.2012).

¹⁰ www.70n.no (06.2012).

Pozostałe części przedszkola wypełnione są leżakami, pokoikami wyłożonymi w całości poduszkami, na których bawią się dzieci. Przykłady takich pomieszczeń można zobaczyć na zdjęciach umieszczonych powyżej (zob. fot. 6 i 4).

Ta nietypowa realizacja projektu z pewnością daje świetny przykład architektury „dla (małych) ludzi, a nie ludzi dla architektury”¹¹. Ilość rozwiązań przestrzennych, kolorystyka, ruchome ściany, przeróżne otwory oraz skrytki na pewno pobudzają percepcję dziecka oraz motywują małych ludzi do odszukiwania nowych zmiennych pomieszczeń. „W przedszkolach nauka nie toczy się tylko w murach, ale dzięki murom”¹².

Dzieci, które spędzają prawie cały dzień w przedszkolu, powinny przebywać w budynku nie tylko przyjaznym, ale i wesołym. Ośrodki takie swoją formą i ukształtowaniem oraz wyposażeniem mogą być przedłużeniem procesu edukacyjnego.

5. Architektura przedszkoli w Polsce

Jako polski przykład nowoczesnej architektury uznawane jest przedszkole im. Króla Macjusia I w Warszawie. W miejsce starego niebezpiecznego dla zdrowia budynku powstał ośrodek, do budowy którego wykorzystano najnowocześniejszą technologię. Przedszkole przystosowane zostało dla dzieci niepełnosprawnych oraz dla dzieci zdrowych, tak aby mogły w sposób optymalny dla siebie rozwijać własną osobowość. Jest to parterowy budynek, którego część zajmują prostopadłe elementy przypominające konstrukcje z klocków. Sale lekcyjne zostały wyodrębnione od siebie kolorami w taki sposób, że każdy przedział wiekowy ma inny odcień. W ścianach dzielących klasy oraz ścianach zewnętrznych zostały umieszczone zielone okna, które pozwalały nauczycielom bez przeszkód doglądać swoich uczniów. Dobudowane wejścia pozwalają dzieciom bez przeszkód wychodzić do ogrodu, gdzie wychowawca prowadził zajęcia z ekologii, a dzieci w sposób twórczy mogły spędzać czas przeznaczony na zajęcia. Jednym z innowacyjnych rozwiązań było zagospodarowanie przestrzeni przedszkola przez dzieci. Na zewnętrznych ścianach zbudowanych z szyb umieszczono rebusy i rysunki wykonane przez dzieci, dzięki temu maluchy miały poczucie, że są potrzebne do tworzenia nowych dzieł, a ich pomysły i wyobrażenia są wysoko cenione.

Jak wiadomo, przedszkole prócz wartości estetycznych pełni funkcje edukacyjne. Dlatego też ciekawym pomysłem było umieszczenie wodomierzy w łazienkach na wysokości oczu dzieci, aby mogły kontrolować zużycie dziennej wody i mogły zaprojektować sposoby jej oszczędzania. Inną rolę edukacyjną

¹¹ <http://www.domosfera.pl/wnetrza/1,94387,5752927.html> (06.2012).

¹² http://bryla.gazetadom.pl/bryla/1,85298,7438048,Tam_gdzie_dorastaja_nowoczesne_przedszkolaki.html (06.2012).

pełniły przezroczyste przewody wentylacyjne, ukazując dzieciom, w jaki sposób płynie powietrze. Elewacja ścian także dostarczała niebagatelnych przeżyć, ponieważ pokryte były białym sitodrukiem, co pokazywało, jak wygląda izolacja cieplna.

Fot. 8. Przedszkole Króla Maciusia¹³

Przestrzeń tak zaaranżowana jest przyjazna dla rozwoju dzieci. Poprzez różne zastosowania pokazuje, jak wygląda nasze otoczenie, ale także pozwala dzieciom na wykorzystanie własnych pomysłów na jego zmianę.

Warszawa słynie z ciekawych rozwiązań budowy przedszkoli. Kolejnym takim projektem jest przedszkole w Bródnie. Zostało wybudowane przez zastosowanie technologii modułowej, która pozwala w sposób szybki, łatwy i oryginalny na montaż budynku. Z zewnątrz widzimy kanciaste formy, lecz o wyjątkowych kolorach, które nadają budynkowi nowoczesny wygląd.

W środku sale pomalowane zostały na jasne barwy z kolorowymi akcentami, aby wyostrzyć i wzbogacić wyobraźnię dziecka. Wewnątrz znajdujemy sale dydaktyczne, toalety, pokoje do zajęć terapeutycznych oraz kuchnię połączoną z jadalnią i pokój wychowawców. Każda z sal ma inny wymiar, kształt, niektóre mają ukośne drzwi, co nadaje całości fantazyjnego uroku¹⁴.

¹³ <http://pracowniak.wordpress.com/2010/03/02/przedszkole-im-krola-maciusia-i-w-warszawie/> (06.2012).

¹⁴ http://bryla.gazetadom.pl/bryla/1,85301,7457469,Modulowe_przedszkolaki.html (06.2012).

Fot. 9. Przedszkole modułowe przy ul. Turmonckiej 20 i Hieronima 2 w Warszawie¹⁵

Opisywane powyżej przedszkola ukazują nowo powstałą architekturę. Jednakże nie tylko w takich placówkach możemy zaobserwować ciekawą i niebagatelną aranżację przestrzeni mającą ogromne wartości wychowawcze. Przykładem takiej placówki jest przedszkole integracyjne mieszczące się w Chełmie. Jego bogata historia sięga aż do pierwszej połowy XX wieku. Pierwotnie lokal ten zniechęcał swoją estetyką i wystrojem sal, lecz z biegiem lat i z wielkim zaangażowaniem ze strony nauczycieli, pedagogów oraz praktykantów zmieniono całkowicie jego scenografię. Zmodyfikowano położenie i wielkość sal, dostosowano je dla dzieci niepełnosprawnych, dobudowując windę oraz rampy dojazdowe, co umożliwiała i ułatwiała im funkcjonowanie w przedszkolu. Prócz takich zabiegów zostały także przeniesione sale biurowe, zlikwidowano kuchnię, a nawet dobudowano nowe pomieszczenia, ponieważ panował wtedy wysoki poziom urodzeń. Po tak wielu modernizacjach postanowiono także wykorzystać dotąd niezagospodarowane przestrzenie poniżej gruntu. Cała powierzchnia została przeznaczona na gabinety logopedyczne, psychologiczne, pedagogiczne oraz sale do ćwiczeń korekcyjno-kompensacyjnych i rehabilitacyjnych.

Wszystkie pomieszczenia zostały tak zaprojektowane, aby proces edukacji i wychowania był jak najlepszy, a dzieci przebywając w takim otoczeniu mogły wykorzystywać swoje nowo nabyte umiejętności. Dlatego też sale zostały pomalowane na ciepłe, żywe odcienie współgrające z umieszczonymi tam meblami. Ponadto do każdej sali zostały dobudowane ubikacje w tym samym odcieniu co sala, po to aby łatwo było utrzymać porządek. Jak wiadomo, nie tylko kolorystyka wpływa na efekty edukacji, lecz także wyposażenie, które powinno stymulować procesy poznawcze dzieci i dlatego też przedszkole to posiada bogaty asortyment zabawek i pomocy dydaktycznych.

¹⁵ <http://www.pparchitekci.pl/> (06.2012).

Fot. 10. Przedszkole integracyjne w Chełmie¹⁶

Ciekawym pomysłem było również zakupienie ogromnych zabawek, które miały służyć do zabaw manipulacyjno-kompensacyjnych oraz ruchowych. Przedszkole posiada suchy basen z piłeczkami oraz sale rehabilitacyjne wyposażone w specjalistyczny sprzęt do ćwiczeń z dziećmi z porażeniem mózgowym.

Fot. 11. Przedszkole integracyjne w Chełmie, sala rehabilitacyjna¹⁷

¹⁶ <http://www.podgorka.home.pl/wirtualne/1.html> (06.2012).

¹⁷ Tamże.

Jak widać, przedszkole zostało kompleksowo wyposażone, przez co dzieci tam uczęszczające mają szansę na radosne dzieciństwo, na prawidłowy rozwój, a także w miarę normalne przyszłe życie [*Przedszkole...* 2012].

6. Ogólne założenia techniczne budowy przedszkoli

W projektowaniu przedszkoli stosowane jest Zarządzenia Ministra Oświaty i Wychowania jeszcze z dnia 25 października 1979 r. w sprawie wprowadzenia wytycznych programowo-funkcjonalnych projektowania obiektów oświaty i wychowania.

W wytycznych określono dość szczegółowo wymagania, jakie musi spełnić budynek, w którym mieści się przedszkole. Dodatkowo regulują one nietypowe rozwiązania, ponieważ przedszkole funkcjonuje w budynku użyteczności publicznej, jest dostępne dla ogółu społeczeństwa i dlatego musi spełniać ogólne standardy.

Kolejne wytyczne odnoszą się do podziału przedszkoli ze względu na wielkość. Placówki małe jednooddziałowe mieszczące ok. 30 dzieci, dwa razy większe placówki mieszczące 60 dzieci zwane są dwuoddziałowymi, czterooddziałowe mogące już pomieścić 120 dzieci, następnie sześciooddziałowe, do których uczęszcza 160 dzieci, największe dla aż 240 dzieci składa się z ośmiu oddziałów. W przypadku występowania jednego i dwóch oddziałów można zaprojektować przedszkole parterowe, natomiast 4-, 6- i 8-oddziałowe muszą znajdować się już na dwóch kondygnacjach.

Salę zajęć w przedszkolu realizują zadania wychowawczo-dydaktyczne, odpoczynku, spożywania posiłków oraz zabawy. Dlatego też każdy oddział musi być zaopatrzone w zespół sanitarny, schowek ze sprzętem porządkowym, a także ze składem leżaków. Prócz omawianych sal do zadań wychowawczo-dydaktycznych, występują także pomieszczeniach do zajęć ruchowych, w których przeprowadzane są zabawy ruchowe, gimnastyka, rytmika, zajęcia umuzykalniające, a nawet wszelkie uroczystości z udziałem rodziców. W pomieszczeniach tych ważne jest odpowiednie oświetlenie. Powinno ona umożliwiać pracę w różnych porach dnia. Przeglądając dalej wytyczne, można dowiedzieć się, jakie wymagania są stawiane w przypadku projektowania łazienki, schowków, holu, pokoju dyrektorki, pokoju administracyjnego, lekarskiego i dentystycznego oraz pokoi pedagogicznych. Ponadto w rozporządzeniu omówione zostały także wymagania, jakie powinny spełniać pomieszczenia związane z przygotowaniem żywienia [*Zarządzenie...*: 1–9].

Zakończenie

W artykule opisano zagadnienia obejmujące niewielką część zjawiska, jakim jest edukacja architektoniczna. Niewątpliwie niemożność wyczerpania tak rozległego tematu powoduje, iż artykuł tylko w pewnym stopniu pozwala przybliżyć zagadnienie, jakim jest edukacja architektoniczna. Zastanawiający jest

także fakt, że edukacja architektoniczna jako sama w sobie nie istnieje. Dlatego też został jedynie ogólnie nakreślony zarys definicji tegoż pojęcia.

Literatura

- Bańka A. (2002), *Spółeczna psychologia środowiskowa*, Scholar, Warszawa.
- Encyklopedia Powszechna PWN*, (2009), Warszawa.
- French H. (1999), *Architektura*, Warszawa.
- Jałowicki B., Szczepański M. (2009), *Miasto i przestrzeń w perspektywie socjologicznej*, Warszawa.
- Kupisiewicz C., Kupisiewicz M. (2009), *Słownik pedagogiczny PWN*, Warszawa.
- Leksykon Pedagogiczny PWN* (2000), Warszawa.
- Łobocki M. (2009), *Teoria wychowania w zarysie*, Kraków.
- Mackiewicz B., Szczepkowska-Szczęśniak K., *Małe przedszkole w każdej wsi.*; http://www.mmp.fio.org.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=98&Itemid=66
- Nalaskowski A. (2002), *Przestrzeń i miejsca szkoły*, Kraków.
- Przedszkole Integracyjne*; http://www.podgorka.home.pl/o_nas.htm (06.2012).
- Waszak-Nowak J, *Przedszkole Integracyjne*; <http://www.edukacja.edux.pl/p-7789-zagospodarowanie-i-wyposazenie-sali-przedszkolnej.php> (06.2012)
- Wytyczne programowo-funkcjonalne projektowania przedszkoli* (1979), Ministerstwo Oświaty i Wychowania, Warszawa.
- Włodarczyk J. (1992), *Architektura szkoły*, Warszawa.
- Zarządzenie Ministra Oświaty i Wychowania z dnia 25 października 1979 roku.

Netografia

- http://bryla.gazetadom.pl/bryla/1,85298,7438048,Tam_gdzie_dorastaja_nowoczesne_przedszkolak_i.html
- http://bryla.gazetadom.pl/bryla/1,85301,7457469,Modulowe_przedszkolaki.html
- <http://bryla.gazetadom.pl/bryla/51,85298,7438048.html?i=13> (06.2012).
- <http://bryla.gazetadom.pl/bryla/51,85298,7438048.html?i=9> (06.2012).
- <http://pracownik.wordpress.com/2010/03/02/przedszkole-im-krola-maciusia-i-w-warszawie/> (06.2012).
- <http://www.domosfera.pl/wnetrza/1,94387,5752927.html>
- <http://www.domosfera.pl/wnetrza/1,94387,5752927.html> (06.2012).
- <http://www.kavakava.ee/> (06.2012).
- http://www.kolo.com.pl/dla_dziennikarzy/press_releases/press_Sanitec_KOLO_z_mysla_o_najmlodszych_seminaria_o_wyposazeniu_przedszkoli.html
- http://www.podgorka.home.pl/o_nas.htm
- <http://www.podgorka.home.pl/wirtualne/1.html> (06.2012).
- <http://www.pparchitekci.pl/> (06.2012).
- www.70n.no (06.2012).

Streszczenie

Edukacja architektoniczna jest pojęciem szeroko rozumianym, lecz nie wprowadzanym przez wychowawców na podwórko przedszkolne. Jej zrozumienie tkwi w umiejętności prawidłowego postrzegania otaczającej architektury, co wymaga ewolucji świadomości nauczycieli co do znaczenia tej dziedziny w procesie edukacyjnym i wychowawczym.

Słowa kluczowe: edukacja architektoniczna, przedszkole, wychowanie przedszkolne.

Architectural education in kindergarten – basic concepts**Abstract**

Architectural education is a concept widely understood, but not implemented by the kindergarten teachers in the yard. Her skill lies in understanding the accurate perception of the surrounding architecture, which requires the evolution of consciousness on the importance of teachers in this field in the educational process and educational.

Key words: architectural education, kindergarten, preschool education.